

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

Spriedums

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2010. gada 6. oktobrī

lietā Nr. 2009-113-0106

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Vineta Muižniece un Viktors Skudra,

pēc Holgera Hākona Kristensena (*Holger Haakon Kristensen*) konstitucionālās sūdzības,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 6. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2010. gada 7. septembrī tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likuma 19. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam un Līguma starp Latvijas Republikas valdību un Dānijas Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību 5. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Komercdarbību Latvijā līdz 2002. gadam regulēja dažādi normatīvie akti. 2000. gada 13. aprīlī tika pieņemts Komerclikums. Tas ieviesa jaunu komerciesību regulējumu, apkopojot galvenos šīs nozares jautājumus vienā normatīvajā aktā. 2001. gada 20. decembrī tika pieņemts Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likums. Abi minētie likumi stājās spēkā 2002. gada 1. janvārī.

Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likums (turpmāk – Spēkā stāšanās likums) citastarp regulē kārtību, kādā veicama uzņēmumu reģistrā reģistrētu uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību), filiāļu, nodaļu vai pārstāvniecību (turpmāk – uzņēmēj sabiedrība) pārreģistrācija komercreģistrā. Spēkā stāšanās likuma 9. pants noteic, ka sabiedrību ar ierobežotu atbildību, kas reģistrēta uzņēmumu reģistrā, līdz 2004. gada 31. decembrim piesaka ierakstīšanai komercreģistrā vai arī ar dalībnieku sapulces lēmumu uzsāk šādas sabiedrības likvidāciju. Savukārt likuma 19. pants, kā arī 19.¹–19.⁹ pants regulē kārtību, kādā uzņēmēj sabiedrības likvidējamās, ja tās minētajā termiņā nav pieteiktas ierakstīšanai komercreģistrā un nav arī pieņemts lēmums par to likvidāciju.

Spēkā stāšanās likuma 19. panta piektā daļa nosaka: „Manta, kas palikusi pēc uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības), filiāles, nodaļas vai pārstāvniecības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, pielīdzināma bezmantinieka mantai atbilstoši Civillikuma 417. panta noteikumiem.”

2. Pieteikuma iesniedzējs – Holgers Hākons Kristensens (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) – 1997. gadā nodibināja sabiedrību ar ierobežotu atbildību „DAN LAT CAMPING” (turpmāk – SIA „DAN LAT CAMPING”). Tajā pašā gadā SIA „DAN LAT CAMPING” Cēsu rajona Tauresnes pagastā iegādājās nekustamo īpašumu.

2006. gada 10. oktobrī Uzņēmumu reģistra valsts notārs pieņēma lēmumu izdarīt ierakstu Uzņēmumu reģistra žurnālā par SIA „DAN LAT CAMPING” darbības izbeigšanu, jo līdz 2005. gada 3. janvārim tā nebija pieteikta ierakstīšanai komercreģistrā vai biedrību un nodibinājumu reģistrā, kā arī nebija pieņemts lēmums par tās likvidāciju. Savukārt 2007. gada 10. jūnijā Uzņēmumu reģistra valsts notārs pieņēma lēmumu par SIA „DAN LAT CAMPING” izslēgšanu no uzņēmumu reģistra, jo noteiktajā termiņā paziņojums par kreditoru prasījumiem netika saņemts un komercķīlu reģistrā komercķīla nebija reģistrēta. Minēto lēmumu Pieteikuma iesniedzējs nav apstrīdējis un pārsūdzējis. Līdz ar to kopš šā lēmuma spēkā stāšanās manta, kas palikusi pēc SIA „DAN LAT CAMPING” izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, tajā skaitā tās iegādātais nekustamais īpašums, atbilstoši Spēkā stāšanās likuma 19. panta piektajai daļai atzīstama par bezmantinieka mantu un ir piekritīga valstij.

3. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Spēkā stāšanās likuma 19. panta piektā daļa (turpmāk – apstrīdētā norma) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pantam, kā arī Līguma starp Latvijas Republikas valdību un Dānijas Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību (turpmāk – Ieguldījumu aizsardzības līgums) 5. pantam.

Pieteikuma iesniedzējs pauž uzskatu, ka par „īpašumu” Satversmes 105. panta izpratnē esot atzīstamas viņam piederējušās SIA „DAN LAT CAMPING” kapitāla daļas, kas viņam devušas tiesības uz dividendēm, likvidācijas kvotu un radījušas netiešas tiesības uz SIA „DAN LAT CAMPING”. Satversmes 105. panta pirmais teikums citastarp aizsargājot personu no īpašuma patvaļīgas atņemšanas.

Pieteikuma iesniedzējs atzīst, ka Spēkā stāšanās likumā regulētais vienkāršotais likvidācijas process bijis vērsts uz uzņēmējdarbību neveicošo uzņēmumu likvidēšanu, tādējādi sakārtojot komercdarbības vidi. Savukārt apstrīdētās normas mērķis bijis novērst tādu situāciju, ka manta eksistē bez tās pārvaldītāja. Tomēr neesot saskatāms, kāds ir sabiedrības ieguvums no tā, ka līdz ar uzņēmējsabiedrības izslēgšanu no uzņēmumu reģistra tās dalībniekiem zūd tiesības uz uzņēmējsabiedrībai piederējušo mantu vai atlīdzības saņemšanu likvidācijas kvotas vai jebkādā citā veidā. Līdz ar to pamattiesību ierobežojums esot nesamērojami lielāks par sabiedrības ieguvumu.

Turklāt apstrīdētā norma savu mērķi sasniedzot tikai attiecībā uz tām uzņēmējsabiedrībām, kuras nedarbojas un kuru dalībnieki nav ieinteresēti savās īpašumtiesībās. Attiecībā uz tiem dalībniekiem, kuri vēlas realizēt savas pamattiesības uz īpašumu, apstrīdētās normas mērķi varot sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Tāpat Pieteikuma iesniedzējs uzsver, ka atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei īpašuma paņemšana, neizmaksājot ar tā vērtību saprātīgi saistītu summu, parasti tiek atzīta par nesamērīgu tiesību uz īpašumu aizskārums.

Pieteikuma iesniedzējs pauž uzskatu, ka viņam kā Dānijas Karalistes pilsonim ir tiesības uz Latvijas Republikā veikto ieguldījumu aizsardzību arī atbilstoši Ieguldījumu aizsardzības līgumam. Pieteikuma iesniedzēja darbības, proti, sabiedrības ar ierobežotu atbildību nodibināšana un divdesmit trīs tūkstošu

ASV dolāru ieguldīšana tajā, esot uzskatāmas par ieguldījumu šā līguma 1. panta pirmās daļas izpratnē.

Apstrīdētajā normā ietvertais regulējums esot uzskatāms par pasākumu ar ekspropriācijai līdzvērtīgām sekām, jo atbilstoši tam divdesmit trīs tūkstošu ASV dolāru ieguldījums pēc SIA „DAN LAT CAMPING” izslēgšanas no uzņēmumu reģistra piekrītot valstij. Tā kā Pieteikuma iesniedzējam neesot izmaksāta nekāda kompensācija, apstrīdētā norma nonākot pretrunā ar Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantu, kas kompensāciju nosakot kā obligātu prasību šādu pasākumu gadījumā.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Saeima** – savā atbildes rakstā visupirms pauž uzskatu, ka Pieteikuma iesniedzējs nav izsmēlis vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus, tādēļ lieta Satversmes tiesā būtu izbeidzama. Pieteikuma iesniedzējs neesot apstrīdējis Uzņēmumu reģistra 2007. gada 10. jūlija lēmumu par sabiedrības izslēgšanu no uzņēmumu reģistra un neesot ievērojis Ieguldījumu aizsardzības līguma 9. pantā noteikto ieguldītāja un līgumslēdzējpusē savstarpējo strīdu izskatīšanas kārtību.

Arī vērtējot apstrīdēto normu pēc būtības, Saeima nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja viedoklim un pauž uzskatu, ka tā atbilst Satversmes 105. pantam un Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantam.

Apstrīdētā norma neparedzot īpašumtiesību mehānisku atņemšanu, bet gan nosakot ilgstoša, detalizēti reglamentēta procesa pēdējo posmu. Turklāt apstrīdētajā normā noteikto seku iestāšanās bijusi atkarīga no pašas personas rīcības. Tādējādi apstrīdētā norma pati par sevi neatņemot īpašumtiesības, bet gan reglamentējot rīcību ar pašas personas pamestu mantu.

Komerclikums esot pieņemts ar mērķi sakārtot komercdarbības vidi un palielināt drošību, kā arī panākt komerciesiskajās attiecībās iesaistīto personu tiesību un likumisko interešu ievērošanu. Spēkā stāšanās likumā noteiktā pārreģistrācijas kārtība nodrošinājusi pārreģistrēto subjektu turpmāko darbību atbilstoši Komerclikuma noteikumiem, kā arī to subjektu izslēgšanu no komercdarbības vides, kuri nedarbojas un eksistē tikai formāli. Pārreģistrācijai noteiktais periods esot bijis pietiekami ilgs – trīs gadi (no 2002. gada 1. janvāra

līdz 2004. gada 31. decembrim), turklāt šajā laikā esot veikti informēšanas pasākumi.

Ne tikai komercdarbības vides sakārtošanas nolūkā, bet arī tādēļ, lai aizsargātu trešo personu, proti, kreditoru intereses, Spēkā stāšanās likuma 19. pantā esot noteikta kārtība, kādā pārreģistrācijai pakļautie subjekti izslēdzami no uzņēmumu reģistra, ja tie likumā noteiktajā termiņā nav veikuši nedz pārreģistrāciju, nedz likvidāciju. Apstrīdētā norma paredzot rīcību ar izslēgtajai uzņēmējsabiedrībai piederējušo mantu, proti, regulējot rīcību ar mantu, kurai vairs nav īpašnieka tādēļ, ka uzņēmējsabiedrība pārstājusi eksistēt. Līdz ar to apstrīdētās normas mērķis esot novērst tādu situāciju, ka atlikusī manta paliek bez īpašnieka un tiek pakļauta bojāšanās vai bojāejas draudiem.

Saeima norāda, ka tiesības uz likvidācijas kvotu dalībnieki varējuši izmantot, veicot uzņēmējsabiedrības brīvprātīgu likvidāciju. Tomēr Pieteikuma iesniedzējs pats neesot veicis darbības, kas nepieciešamas, lai arī turpmāk varētu rīkoties ar uzņēmuma kapitāla daļām. Spēkā stāšanās likums paredzējis pietiekamus termiņus un vienādus nosacījumus pārreģistrācijas veikšanai.

Attiecībā uz apstrīdētās normas atbilstību Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantam Saeima visupirms pauž uzskatu, ka Satversmes tiesai nav jurisdikcijas lemt par šo jautājumu, jo jautājumi par Ieguldījumu aizsardzības līguma pārkāpumiem izskatāmi minētā līguma 9. pantā noteiktajā kārtībā.

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantam, Saeima atzīst – tā kā kapitālsabiedrības izveidošana ir ieguldījums līguma izpratnē, tās izslēgšana no uzņēmumu reģistra jeb ieguldījuma juridiskās formas izbeigšana nedrīkstētu būt pretrunā ar minētā līguma nosacījumiem. Tomēr, pēc Saeimas ieskata, apstrīdētā norma neparedz piespiedu atsavināšanu vai nacionalizāciju. Apstrīdētajā normā paredzēto seku iestāšanās bijusi tieši atkarīga no personas gribas. Apstrīdētā norma esot vērtējama kā pasākums tādas situācijas risināšanai, kāda rodas pēc uzņēmējsabiedrības faktiskas pamešanas. Turklāt īpašumtiesību zaudējums atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas attīstītajai praksei šajā gadījumā esot vērtējams kā īpašuma izmantošanas kontroles pasākums, nevis kā īpašuma atņemšana.

Saeima uzsver, ka Ieguldījumu aizsardzības līgums neparedz Dānijas pilsonim lielāku aizsardzību kā Latvijas un citu Eiropas Savienības valstu pilsoņiem.

5. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – apstiprina savu viedokli, kas izteikts 2009. gada 18. februāra atzinumā pārbaudes lietā, un pauž uzskatu, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. pantam.

Ievērojot Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, sabiedrības ar ierobežotu atbildību kapitāla daļas, kas dod tiesības uz likvidācijas kvotu, esot atzīstamas par sabiedrības dalībnieka mantiskajām tiesībām jeb īpašumu.

Apstrīdētajā normā regulētā kārtība, kādā kapitālsabiedrības dalībnieks zaudē savas kapitāla daļas un ar tām saistītās tiesības, neesot skatāma Satversmes 105. panta ceturtā teikuma kontekstā, jo neparedzot „atsavināšanu” šīs Satversmes normas izpratnē. Apstrīdētā norma esot jāvērtē saistībā ar aizliegumu patvaļīgi atņemt īpašumu, kas izrietot no Satversmes 105. panta pirmā teikuma kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) Pirmā protokola 1. panta pirmās daļas otro teikumu. Īpašuma atņemšanai vajagot būt veiktai uz likuma pamata publiskās interesēs, kā arī vajagot būt samērīgai.

Tiesībsargs norāda, ka uzņēmējsabiedrības dalībnieka īpašumtiesību zaudēšana izriet no likuma. Tāpat Tiesībsargs atzīst, ka neesošu uzņēmējsabiedrību darbības izbeigšana bijusi vērsta uz komercdarbības vides sakārtošanu un tiesiskās noteiktības principa nodrošināšanu. Tomēr Tiesībsargs nesaskata nekādu sabiedrības ieguvumu no tā, ka līdz ar uzņēmējsabiedrības izslēgšanu no uzņēmumu reģistra tās dalībniekiem zudušas tiesības uz šai uzņēmējsabiedrībai piederējušo mantu vai likvidācijas kvotu.

Apstrīdētā norma esot vērsta uz to, lai manta nepaliktu bez īpašnieka, tomēr šis mērķis tiekot sasniegts tikai attiecībā uz tām uzņēmējsabiedrībām, kuras patiešām nedarbojas un kuru dalībnieki nav ieinteresēti īstenot savas mantiskās tiesības. Savukārt uzņēmējsabiedrību dalībnieki, kuri vēlas realizēt savas mantiskās tiesības, to nevarot izdarīt, jo apstrīdētā norma presumējot šādu dalībnieku neesamību.

Pēc Tiesībsarga ieskata, apstrīdētās normas mērķi varot sasniegt ar personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Tiesībsargs uzskata, ka apstrīdētajā normā paredzētais pamattiesību ierobežojums – uzņēmējsabiedrības dalībnieka īpašuma atņemšana – ir nesamērojami lielāks par sabiedrības ieguvumu. Šo secinājumu apstiprinot apstāklis, ka normatīvajos aktos neesot paredzēta nekāda kompensācija, un tas nonākot pretrunā arī ar to Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, ka īpašuma paņemšana, neizmaksājot ar tā vērtību saprātīgi saistītu summu, parasti tiek atzīta par nesamērīgu tiesību uz īpašumu aizskārums.

6. Pieaicinātā persona – **Tieslietu ministrija** – norāda, ka apstrīdētā norma regulē rīcību ar mantu, kas piederējusi uzņēmējsabiedrībai, kura izslēgta no uzņēmumu reģistra bez likvidācijas veikšanas. Spēkā stāšanās likumā uzņēmējsabiedrībām esot bijis noteikts pienākums triju gadu laikā pieņemt lēmumu par sabiedrības pārreģistrāciju komercreģistrā vai arī par tās likvidāciju.

Pieteikuma iesniedzējs kā vienīgais SIA „DAN LAT CAMPING” dalībnieks un vienīgais valdes loceklis neesot izmantojis tam likumā noteiktās tiesības, lai nodrošinātu savu īpašumtiesību uz kapitāla daļām un no tām izrietošo mantisko tiesību, tostarp tiesību uz likvidācijas kvotu, īstenošanu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs, neveicot Spēkā stāšanās likumā noteiktās darbības, esot atteicies no savām tiesībām uz SIA „DAN LAT CAMPING” kapitāla daļām un no tām izrietošajām tiesībām. Šajā sakarā Tieslietu ministrija atsauca uz Civillikuma 1032. pantu, kas paredz, ka ar īpašnieka gribu viņa īpašuma tiesība uz kādu lietu izbeidzas tad, kad viņš lietu atmet.

Spēkā stāšanās likuma 19. pantā ietvertais uzņēmējsabiedrību piespiedu izslēgšanas regulējums esot bijis vērsts uz ekonomiski neaktīvo subjektu izslēgšanu no uzņēmumu reģistra, tādējādi sakārtojot komercdarbības vidi. Tieslietu ministrija vērš uzmanību uz to, ka saskaņā ar Uzņēmumu reģistra datiem SIA „DAN LAT CAMPING” kopš dibināšanas brīža neesot iesniegusi gada pārskatus Uzņēmumu reģistram un līdz ar to varot secināt, ka tā nav bijusi ekonomiski aktīvs subjekts.

Tieslietu ministrija secina, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 105. pantam, jo tai esot leģitīms mērķis (nodrošināt citu personu tiesību un tiesisko interešu ievērošanu, sakārtojot komercdarbības vidi un paredzot rīcību ar

mantu, kas palikusi bez īpašnieka) un tā atbilstot arī samērīguma principam, jo Spēkā stāšanās likums paredzējis pietiekami ilgus termiņus, kādos dalībnieku sapulce varējusi pieņemt lēmumu par turpmāko uzņēmēj sabiedrības darbību.

Tieslietu ministrija pauž uzskatu, ka Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. panta un Satversmes 105. panta regulējuma mērķi esot līdzīgi, tādēļ iepriekš izklāstītie argumenti attiecoties arī uz apstrīdētās normas atbilstību Ieguldījumu aizsardzības līgumam.

Papildus tam Tieslietu ministrija uzsver, ka Spēkā stāšanās likuma normu piemērošanā esot nodrošināta taisnīga un līdzvērtīga attieksme un tas esot būtiski strīdos par ieguldījumu aizsardzības līgumu izpildi. Šajā gadījumā esot izpildīts nosacījums par nacionālā tiesiskā regulējuma caurspīdīgumu un vienotām visiem subjektiem izvirzāmām prasībām.

7. Pieaicinātā persona – Valsts kanceleja – pauž uzskatu, ka apstrīdētā norma neatbilst Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantam. Starptautiskajās ieguldījumu aizsardzības tiesībās ekspropriācija un tai pielīdzinātie pasākumi esot vai nu tādi, kas nozīmē tiešu īpašuma konfiskāciju, vai tādi, kuru rezultātā īpašniekam vairs nav praktisku iespēju īpašumu lietot vai gūt no tā labumu. Apstrīdētās normas jēga esot atzīt mantu par valsts īpašumu, un tādēļ saskaņā ar šo normu veiktie pasākumi esot uzskatāmi par tiešu ekspropriāciju.

Starptautiskajās publiskajās tiesībās esot atzīts, ka ekspropriācija nav tādi pasākumi, kas veikti valsts labticīgas un nediskriminējošas rīcības ietvaros un kas uzskatāmi par valsts policejiskās varas īstenošanu. Citu valstu vispārpieņemta prakse liecinot, ka uzņēmumu likvidācijas gadījumā manta, kas paliek pēc kreditoru prasījumu segšanas, tiek izdalīta uzņēmuma dalībniekiem (īpašniekiem). Turklāt arī Latvijas normatīvie tiesību akti attiecībā uz citiem uzņēmumu likvidācijas gadījumiem neesot izslēguši iespēju, ka īpašnieks saņem atlikušo uzņēmuma mantu pēc kreditoru prasījumu apmierināšanas. Tādējādi apstrīdētā norma neesot uzskatāma par vispārpieņemtu policejiskās varas īstenošanas pasākumu.

Līdz ar to apstrīdētā norma esot atzīstama par tiešas ekspropriācijas pasākumu. Tā kā Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pants ekspropriāciju pieļaujot tikai tad, ja tiek sniegta „tūlītēja, atbilstoša un efektīva kompensācija”,

bet apstrīdētā norma kompensācijas izmaksu neparedz, Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pants esot pārkāpts vismaz šajā aspektā.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes docents Dr. iur. Aivars Lošmanis – pauž uzskatu, ka apstrīdēto normu nevar uzskatīt par tādu, kas tieši un neizbēgami paredzētu īpašumtiesību zaudēšanu. Spēkā stāšanās likums esot paredzējis indivīdam tiesības vai nu: 1) pārreģistrēt uzņēmēj sabiedrību komercreģistrā un tādējādi turpināt komercdarbību, vai 2) pieņemt lēmumu par uzņēmēj sabiedrības darbības izbeigšanu un likvidāciju un saņemt likvidācijas kvotu, vai 3) nepieņemt nekādu lēmumu.

Apstrīdētā norma regulējot sekas gadījumā, kad indivīds izšķīries par trešo iespēju un uzņēmēj sabiedrība izslēgta no uzņēmumu reģistra.

No komerciesību sistēmas viedokļa varot piekrist, ka likvidācija būtu veicama vienmēr, kad uzņēmēj sabiedrībai pieder jebkādi aktīvi, respektīvi, kamēr ir iespējams norēķins ar tās dalībniekiem. Šāds risinājums būtu bijis atbilstošāks arī no cilvēktiesību viedokļa. Tomēr valstij vajadzējis nodrošināt subjektu sekmīgu un raitu pārreģistrāciju, un šādu papildu pienākumu uzlikšana valstij neesot samērīga, ievērojot to, ka indivīdam bija pietiekami daudz laika izvēlēties savas rīcības modeli, tajā skaitā realizēt tiesības uz likvidācijas kvotu.

Tāpat A. Lošmanis norāda, ka tiesības uz likvidācijas kvotu kā dalībnieka mantiskas tiesības, kas izriet no dalības uzņēmēj sabiedrībā, esot uzskatāmas par īpašumu Satversmes 105. panta izpratnē. Tomēr šīs tiesības pastāvēt tikai tik ilgi, kamēr pastāv pati uzņēmēj sabiedrība. Uzņēmēj sabiedrībai beidzot pastāvēt, zūdot arī subjekts, saistībā ar kuru vai attiecībā uz kuru šīs tiesības realizēt. Pieteikuma iesniedzējs esot apstrīdējis nevis Spēkā stāšanās likuma 19. panta ceturto daļu, kas paredz uzņēmēj sabiedrību izslēgšanu no uzņēmumu reģistra, bet gan vienīgi šāda juridiska akta loģiskās sekas. Apstrīdētā norma pati par sevi neietekmējot viņa mantiskās tiesības jeb īpašumtiesības Satversmes 105. panta izpratnē.

9. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes lektors un Komerclikuma projekta darba grupas vadītājs Aigars Strupišs – norāda, ka viens no komerciesību reformas mērķiem bijis atbrīvoties no sabiedrībām, kuras bija

reģistrētas uzņēmumu reģistrā, taču nekādu darbību neveica un nepildīja normatīvajos aktos noteiktos pienākumus. Visiem statūsabiedrību dalībniekiem esot dotas vienlīdzīgas tiesības pārreģistrēt savas sabiedrības vai arī tās likvidēt un saņemt likvidācijas kvotu. Šo darbību veikšanai bijis paredzēts pārejas periods triju gadu garumā.

Apspriežot apstrīdētās normas sākotnējo redakciju, esot noskaidrojies likumdevēja mērķis – pēc iespējas samazināt prognozētos valsts izdevumus uzņēmējdarbību neveicošo uzņēmējsabiedrību likvidācijai un stimulēt to dalībniekus pašus vai nu pārreģistrēt sabiedrību, vai arī to likvidēt. Atbilstoši šim mērķim esot ierosināts balstīt apstrīdēto normu uz prezumpciju, ka dalībnieki, kuri nav izpildījuši likumā noteikto pienākumu pārreģistrēt vai likvidēt uzņēmējsabiedrību, no savām mantiskajām tiesībām uz kapitāla daļām ir atteikušies. Šāda atteikšanās no daļām ietverot arī atteikšanos no likvidācijas kvotas.

Latvijā nodibinātai komercsabiedrībai esot piemērojami Latvijas likumi, un Ieguldījumu aizsardzības līguma pastāvēšanas fakts neatbrīvojot ārvalstnieku no pienākuma pildīt Latvijas normatīvajos aktos noteiktos pienākumus, kas vienādi attiecas arī uz Latvijas subjektiem. Pārbaudot Uzņēmumu reģistra datubāzi, esot konstatējams, ka SIA „DAN LAT CAMPING” visā savas pastāvēšanas laikā nav iesniegusi nevienu gada pārskatu un ne reizi nav pārvēlējusi izpildinstitūciju. Tas dodot pamatu uzskatīt, ka uzņēmējsabiedrība savas pastāvēšanas laikā uzņēmējdarbību nav veikusi. Vērtējumu nemainot arī tas apstāklis, ka Pieteikuma iesniedzējs ir ārvalstnieks un nedzīvo Latvijā, jo Civillikuma 1502. pants paredzot aizsardzību promesošiem tikai tad, ja tie atrodas prombūtnē aiz svarīga iemesla un nav iecēlušī vietnieku aiz svarīga iemesla vai arī vietnieks atkritis bez to ziņas vai līdzdalības.

Esot jāņem vērā arī tas, ka viena no ekspropriācijas (nacionalizācijas, konfiskācijas un citu piespiedu atsavināšanas veidu) pazīmēm esot tā, ka valsts izmanto savu varu, lai īpašniekam atņemtu īpašumu, savukārt īpašniekam netiek dota iespēja no šā pasākuma izvairīties vai arī šī iespēja ir formāla vai neadekvāta. Konkrētajā gadījumā nevarot uzskatīt, ka īpašums būtu atņemts ar varu, jo komerciesību reformas ietvaros bijis paredzēts pārejas periods un adekvāti mehānismi, kā īpašumu saglabāt – veicot vai nu uzņēmējsabiedrības

pārreģistrāciju, vai arī likvidāciju. Šos mehānismus Pieteikuma iesniedzējs neesot izmantojis.

10. Pieaicinātā persona – Ārvalstu investoru padome Latvijā – norāda, ka komercdarbības tiesiskais regulējums, arī attiecībā uz komersantu reģistrāciju, pārreģistrāciju, datu paziņošanu u.c., nošķirams no fizisko personu nekomerciālo darbību tiesiskā regulējuma. Tieši pēdējā gadījumā regulējumam būtu vairāk jāaizsargā personas tiesības un tiesiskās intereses. Jautājuma izšķiršanā nozīme būtu arī likumā noteiktā pārejas perioda izvērtējumam salīdzinājumā ar likumā noteiktajiem uzņēmuma pienākumiem pret valsts iestādēm.

11. Uzņēmumu reģistrs norāda, ka informācija par komerciesību reformu bijusi pieejama plašsaziņas līdzekļos, kā arī Uzņēmumu reģistra telpās un mājaslapā. Papildus tam Uzņēmumu reģistrs vairākkārt organizējis tikšanās ar Ārvalstu investoru padomi Latvijā.

Pienākums iesniegt pieteikumu uzņēmējdarbības pārreģistrācijai vai reģistrēt lēmumu par tās likvidāciju bijis noteikts līdz 2004. gada 31. decembrim, tomēr gadījumos, kad pārreģistrācijas pieteikumā un tam pievienotajos dokumentos Uzņēmumu reģistra valsts notārs konstatējis trūkumus, ticis pieņemts lēmums par reģistrācijas atlikšanu, piešķirot termiņu trūkumu novēršanai. Tādējādi Uzņēmumu reģistra valsts notāru lēmumi par pārreģistrāciju esot pieņemti arī pēc likumā noteiktā termiņa. Papildus tam Uzņēmumu reģistrs esot izskatījis pārreģistrācijas pieteikumus, kas iesniegti pēc minētā termiņa, ja iesniedzējs norādījis procesuālā termiņa nokavējumu attaisnojošu iemeslu.

Uzņēmumu reģistrs informē, ka no 3900 subjektiem ar ārvalstu kapitālu, kuri līdz 2004. gada 31. decembrim nav bijuši pārreģistrēti komercreģistrā vai pieteikti likvidācijai, 1620 subjekti izslēgti no uzņēmumu reģistra bez likvidācijas procesa, jo attiecībā uz tiem nav bijuši saņemti kreditoru prasījumi.

12. Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – VID) informē, ka SIA „DAN LAT CAMPING” savas darbības laikā no 1997. gada 18. jūnija līdz 2007. gada 10. jūlijam nekādus VID administrēto nodokļu maksājumus nav veikusi. Uzņēmuma gada pārskati iesniegti tikai par 1997. un 1998. gadu. Par nekustamo

īpašumu „Dabari” Cēsu rajona Taurenas pagastā nekustamā īpašuma nodokļa maksājumi esot veikti līdz 2009. gadam.

Nekustamajā īpašumā ietilpstot divstāvu dzīvojamā māja, kas ilgāku laiku neesot apdzīvota, lauksaimniecības zeme, kas ilgāku laiku netiekot apstrādāta, un mežs, kurā 1997. gadā veikta mežizstrāde. Šobrīd izstrādātā meža daļa esot daļēji atjaunojusies.

Secinājumu daļa

I

13. Saeima ir izteikusi viedokli par to, ka tiesvedība šajā lietā būtu izbeidzama, jo Pieteikuma iesniedzējs neesot izsmēlis vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, Pieteikuma iesniedzējs neesot apstrīdējis Uzņēmumu reģistra 2007. gada 10. jūlija lēmumu par uzņēmējsabiedrības izslēgšanu no uzņēmumu reģistra, kā arī neesot ievērojis Ieguldījumu aizsardzības līguma 9. pantā noteikto strīdu izskatīšanas kārtību.

Šie Saeimas iebildumi nav pamatoti.

Pirmkārt, no konstitucionālās sūdzības izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs neapšaubā lēmuma par SIA „DAN LAT CAMPING” izslēgšanu no uzņēmumu reģistra pamatotību, kā arī nesūdzas par tiesību normām, kas piemērotas, pieņemot šo lēmumu. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, pamattiesību aizskārumu rada tieši apstrīdētā norma, jo tā nosaka rīcību ar mantu, kas palikusi pēc uzņēmējsabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra. Attiecībā uz sekām, kas paredzētas apstrīdētajā normā, lēmums netiekot pieņemts, jo konkrētos faktiskos apstākļos tās iestājoties automātiski.

Saeima nav sniegusi pamatojumu savam uzskatam, ka Uzņēmumu reģistra 2007. gada 10. jūlija lēmuma par uzņēmējsabiedrības izslēgšanu no uzņēmumu reģistra apstrīdēšana varētu novērst iespējamo pamattiesību aizskārumu, ko rada apstrīdētā norma.

Otrkārt, no Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas, kā arī no Satversmes tiesas kā nacionālā tiesību aizsardzības mehānisma būtības izriet, ka

pienākums izsmelt vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus attiecas vienīgi uz nacionālajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Tādēļ Ieguldījumu aizsardzības līguma 9. pantā noteiktās strīdu izskatīšanas kārtības ievērošana nevar būt par priekšnosacījumu pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā.

Līdz ar to vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi Pieteikuma iesniedzēja iespējamā pamattiesību aizskāruma novēršanai nepastāv un tiesvedība šajā lietā ir turpināma.

II

14. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma ir pretrunā ar Satversmes 105. pantu.

Satversmes 105. pants nosaka: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Jēdziens „īpašums” Satversmes 105. panta kontekstā tulkojams plaši. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka ar “tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, tajā skaitā tiesības, kas izriet no kapitāla daļām un akcijām (kā arī citiem vērtspapīriem) (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-02-01 5.2. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs pauž uzskatu, ka par „īpašumu” Satversmes 105. panta izpratnē atzīstamas viņam piederējušās SIA „DAN LAT CAMPING” kapitāla daļas, kas viņam citastarp devušas tiesības uz dividendēm, likvidācijas kvotu un radījušas netiešas tiesības uz SIA „DAN LAT CAMPING” piederējušo mantu. Līdzīgi arī Saeima un Tiesībsargs norāda, ka jēdziena „īpašums” saturā ietilpst īpašumtiesības uz kapitāla daļām, kas devušas tiesības uz likvidācijas kvotu. Vienlaikus Saeima noraida apgalvojumu, ka minētās kapitāla daļas varējušas radīt jebkādas tiešas vai netiešas tiesības uz SIA „DAN LAT CAMPING” piederējušajiem īpašumiem.

Nav šaubu par to, ka kapitāla daļa ir uzskatāma par „īpašumu” Satversmes 105. panta izpratnē. Tomēr apstrīdētās normas iedarbības brīdī SIA „DAN LAT

CAMPING” līdz ar savām kapitāla daļām jau bija pārstājusi eksistēt. Šā īpašuma izbeigšanu Pieteikuma iesniedzējs neapstrīd un atzīst par tiesisku. Strīds lietā ir par tiesībām uz mantu, kas palikusi pāri pēc tam, kad uzņēmējsabiedrība beigusī pastāvēt.

Pieaicinātā persona A. Lošmanis norāda, ka no komerciesību sistēmas viedokļa likvidācija būtu veicama vienmēr, kad sabiedrībai pieder jebkādi aktīvi, respektīvi, kamēr ir iespējams norēķins ar dalībniekiem (*sk. lietas materiālu 149. lpp.*). Šis vispārīgais princips ir ietverts Komerclikuma 106. pantā, kas nosaka – pēc sabiedrības izbeigšanās notiek sabiedrības likvidācija, izņemot gadījumu, kad sabiedrības līgumā noteikts citāds galīgās norēķināšanās veids vai arī sabiedrība atzīta par maksātnespējīgu. Savukārt Komerclikuma 112. panta pirmā daļa paredz, ka pēc parādu nokārtošanas atlikušo sabiedrības mantu likvidatori sadala starp sabiedrības biedriem atbilstoši viņu kapitāla daļām. Arī Valsts kanceleja, atsaucoties uz Pasaules Bankas izstrādātajiem principiem un vadlīnijām, norāda, ka atbilstoši citu valstu vispārpieņemtai praksei manta, kas uzņēmuma likvidācijas gadījumā paliek pēc kreditoru prasījumu segšanas, tiek izdalīta uzņēmuma dalībniekiem (*sk. lietas materiālu 197. lpp.*).

Spēkā stāšanās likuma 19. panta pirmā daļa noteic, ka uzņēmējsabiedrību, kura nav pieteikta ierakstīšanai komercreģistrā un par kuras likvidāciju nav pieņemts lēmums, likvidē šajā pantā noteiktajā kārtībā. Tādējādi atzīstams, ka Spēkā stāšanās likuma 19. pants regulē netipisku uzņēmējsabiedrības likvidēšanas gadījumu un ir vērtējams kā izņēmums no vispārīgā principa. Vienlaikus tas nozīmē, ka Pieteikuma iesniedzējam bija pietiekams pamats paļauties uz to, ka viņa tiesības, kas izriet no kapitāla daļām, aptvers arī tiesības uz mantu, kas palikusi pēc visu prasījumu segšanas.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja tiesības uz mantu, kas palikusi pēc tādās uzņēmējsabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, kurā viņam piederējušas kapitāla daļas, ietilpst Satversmes 105. pantā garantētās aizsardzības tvērumā.

15. Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka Satversmes 105. pants interpretējams kopsakarā ar Konvencijas Pirmā protokola 1. pantu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-*

03 secinājumu daļu, 2007. gada 26. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-38-03 10. punktu un 2009. gada 28. maija sprieduma lietā Nr. 2008-47-01 7.1. punktu).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē ir konsekventi norādījusi, ka Konvencijas Pirmā protokola 1. pants ietver sevī trīs savstarpēji saistītas normas. Pirmkārt, panta pirmais teikums pēc sava rakstura ir vispārīgs un ietver principu, ka ikviens var netraucēti baudīt īpašumtiesības. Otrkārt, panta otrais teikums regulē īpašuma atņemšanu un nosaka vairākus tā atņemšanas priekšnoteikumus. Treškārt, panta otrā daļa atzīst valsts tiesības kontrolēt īpašuma izmantošanu (*sk. Lithgow and Others v. the United Kingdom, judgment of 8 July 1986, Series A, no. 102, p. 50, para. 120, 106; James and Others v. the United Kingdom, judgment of 21 February 1986, Series A, no. 98, para. 41*).

Satversmes tiesa atzinusi, ka Satversmes 105. panta saturs ir līdzīgs Konvencijas Pirmā protokola 1. panta saturam un paredz gan īpašumtiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu. Satversmes 105. panta ceturtais teikums līdzīgi kā Konvencijas Pirmā protokola 1. pants paredz valstij tiesības noteiktos gadījumos īpašumtiesības atņemt *de jure* (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-03 secinājumu daļu, 2005. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-10-03 8. punktu un 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 21.3. un 21.4. punktu*).

Minētās normas paredz atšķirīgus kritērijus ierobežojuma tiesiskuma izvērtēšanai, tādēļ nosakāms, kura no tām attiecināma uz apstrīdēto normu.

Pēc lietas dalībnieku un pieaicināto personu ieskata, apstrīdētā norma nav vērtējama saistībā ar Satversmes 105. panta ceturto teikumu. Šis viedoklis atzīstams par pamatotu.

Apstrīdētā norma vērtējama Satversmes 105. panta pirmā un trešā teikuma kontekstā kā tiesību uz īpašumu ierobežojums.

Lietas dalībnieku viedokļi atšķiras jautājumā par to, kura Konvencijas Pirmā protokola 1. panta norma attiecināma uz apstrīdēto normu. Pieteikuma iesniedzējs un arī Tiesībsargs pauž uzskatu, ka apstrīdētā norma uzskatāma par īpašuma atņemšanu, bet atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei īpašuma atņemšana bez kompensācijas izmaksas var tikt atzīta par tiesisku tikai izņēmuma gadījumos. Turpretim Saeima pauž viedokli, ka apstrīdētā norma

vērtējama nevis kā īpašuma atņemšana, bet gan kā īpašuma izmantošanas kontroles pasākums Konvencijas Pirmā protokola 1. panta otrās daļas izpratnē.

Saeima pamatoti norāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē Konvencijas Pirmā protokola 1. panta norma, kas regulē īpašuma atņemšanu, netiek piemērota visos gadījumos, kad personai zudušas īpašumtiesības [sk. *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom, judgment of 30 August 2007, application No. 44302/02, para. 64; AGOSI v. the United Kingdom, judgment of 24 October 1986, application No. 9118/90, para. 51*]. Apstrīdētā norma ir salīdzināma ar normatīvo regulējumu, kurš tika vērtēts lietā *J.A. Pye (Oxford) Ltd v. the United Kingdom* un atbilstoši kuram īpašumtiesības zūd tad, kad cita persona īpašumu iegūst ar ieilgumu. Līdzīgi kā minētajā lietā arī apstrīdētās normas mērķis ir nevis atņemt īpašumtiesības kādas mantas īpašniekam, bet gan regulēt īpašumtiesības uz mantu, kurai zudis īpašnieks vai pārvaldītājs.

Tādējādi arī Konvencijas Pirmā protokola 1. panta kontekstā apstrīdētā norma vērtējama kā īpašuma izmantošanas kontroles pasākums, nevis kā īpašuma atņemšana.

16. Vērtējot tiesību uz īpašumu ierobežojuma tiesiskumu, pārbaudāms, vai tas ir noteikts ar likumu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas ir samērīgs.

Lietā nepastāv strīds par to, ka apstrīdētajā normā ietvertais tiesību uz īpašumu ierobežojums ir noteikts ar likumu.

Attiecībā uz ierobežojuma leģitīmo mērķi Saeima norāda, ka Spēkā stāšanās likuma 19. pantā ietvertā regulējuma jeb nepārreģistrēto uzņēmēj sabiedrību izslēgšanas no uzņēmumu reģistra mērķis bijis sakārtot komercdarbības vidi un aizsargāt kreditoru intereses. Savukārt apstrīdētās normas mērķis esot noteikt rīcību ar atlikušo mantu un novērst tādu situāciju, ka šī manta paliek bez īpašnieka un tiek pakļauta bojāšanās vai bojāejas draudiem.

Līdzīgi arī Tieslietu ministrija norāda, ka apstrīdētās normas mērķis bijis nodrošināt citu personu tiesības un tiesiskās intereses, sakārtojot komercdarbības vidi un paredzot rīcību ar mantu, kas palikusi bez īpašnieka.

Šāds mērķis ir atzīstams par leģitīmu, jo ir vērsts uz tiesiskās vides sakārtošanu un citu personu tiesību nodrošināšanu.

17. Lai izvērtētu, vai likumdevēja pieņemtā tiesību norma atbilst samērīguma principam, jānoskaidro, vai: 1) likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar apstrīdēto normu var sasniegt izvirzīto mērķi; 2) šāda rīcība ir nepieciešama, proti, vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) labums, ko iegūs sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-02-01 9. punktu*).

18. Apstrīdētā norma nosaka rīcību ar mantu, kas palikusi pēc uzņēmēj sabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, proti, tā paredz, ka šāda manta tiek pielīdzināta bezmantnieka mantai un ir piekritīga valstij.

Tieslietu ministrija norāda, ka likums neparedz valstij tiesības atteikties pieņemt bezmantnieka mantu, tādēļ īpašumtiesību pārejai valsts gribas izpaudums nav nepieciešams. Līdz ar to nepārreģistrētās uzņēmēj sabiedrības manta atzīstama par valsts mantu neatkarīgi no tā, vai valsts veikusi darbības īpašumtiesību nostiprināšanai.

Turklāt likuma „Par Valsts ieņēmumu dienestu” 8. pantā norādīts, ka Valsts ieņēmumu dienests uzskaita valstij piekritīgo mantu, savukārt šā pienākuma izpildes kārtība regulēta Ministru kabineta 2006. gada 25. aprīļa noteikumos Nr. 315 „Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ienākumu ieskaitīšana valsts budžetā”.

Tādējādi apstrīdētā norma nodrošina, ka manta, kas atlikusi pēc uzņēmēj sabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, nepaliek bez īpašnieka.

Līdz ar to leģitīmais mērķis tiek sasniegts.

19. Pieteikuma iesniedzējs un pieaicinātās personas ir norādījušas uz dažādiem personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Tādēļ Satversmes tiesai jāizvērtē, vai apstrīdētā norma ir nepieciešama mērķa sasniegšanai.

19.1. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka uzņēmēj sabiedrības dalībnieku tiesības mazāk būtu ierobežojis regulējums, kas tika pieņemts likumprojekta pirmajā lasījumā un noteica, ka manta, kas palikusi pēc uzņēmēj sabiedrības

izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, pāriet dalībniekiem proporcionāli to ieguldītajai daļai. Otra iespēja bijusi noteikt termiņu, kurā uzņēmējsabiedrības dalībnieki jau pēc sabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra var pieteikties „sabiedrības mantas, likvidācijas kvotas vai cita veida kompensācijas saņemšanai”. Tādā gadījumā darbības, kas saistītas ar mantas sadali, nebūtu jāveic attiecībā uz visām izslēgtajām uzņēmējsabiedrībām, bet gan tikai uz tām, kuru dalībnieki izrāda interesi par mantu.

Saeima nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja viedoklim un norāda, ka ne katrs citāda risinājums atzīstams par saudzējošāku. Pieteikuma iesniedzēja piedāvātie risinājumi nozīmētu to, ka valsts nodrošina vēl vienu iespēju veikt uzņēmējsabiedrības mantas sadali dalībniekiem, kas triju gadu garumā nav uzskatījuši par vajadzīgu šādu iespēju izmantot. Pašreizējais regulējums esot balstīts uz pieņēmumu, ka uzņēmējsabiedrības dalībnieks ir zaudējis interesi par mantu, ja vairāku gadu garumā nav izmantojis tiesības sabiedrību likvidēt un saņemt likvidācijas kvotu.

Papildus tam pieaicinātā persona A. Strupišs norāda, ka apstrīdētās normas mērķis bijis radīt ekonomiskus mehānismus, kas stimulē uzņēmējsabiedrības dalībniekus pašus veikt uzņēmējsabiedrības likvidāciju. Tādējādi esot ietaupīti valsts resursi, kas pretējā gadījumā būtu jātērē uzņēmējdarbību neveicošo sabiedrību likvidācijai.

Savukārt pieaicinātā persona A. Lošmanis pauž uzskatu, ka pirmajā lasījumā apstiprinātā redakcija bijusi juridiski nekorekta. Neesot bijis skaidrs, ko nozīmē jēdziens „manta pāriet dalībniekiem (īpašniekiem) proporcionāli to ieguldītajai daļai”, jo mantas pāreja kādam esot jānodrošina. Turklāt A. Lošmanis norāda, ka likumdevējs varēja izšķirties par likvidācijas procesa attiecināšanu arī uz tām uzņēmējsabiedrībām, pret kurām nav pieteikti kreditoru prasījumi, tās nediferencējot. Otra iespēja bijusi likvidāciju neveikt, bet pēc uzņēmējsabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra uzdot kādai valsts iestādei veikt mantas pārdošanu un sadali, tādējādi norēķinoties ar jau neeksistējošās uzņēmējsabiedrības dalībniekiem. Tomēr šāda pienākuma noteikšana valsts iestādei radītu nesamērīgu slogu (*sk. lietas materiālu 147. –149. lpp.*).

19.2. Minētie viedokļi norāda, ka mērķi – nodrošināt, lai pēc uzņēmējsabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra manta nepaliek bez īpašnieka, – varētu sasniegt ar personai labvēlīgākiem līdzekļiem.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka gadījumos, kad pastāv saudzējošāki līdzekļi, jāizvērtē, vai ar tiem leģitīmo mērķi varētu sasniegt tikpat efektīvi. Saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkāds cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 19. punktu*). Satversmes tiesai jāņem vērā likumdevēja rīcības brīvība piemērotākā mehānisma izvēlē, tā nevar aizstāt likumdevēja izvēli ar savu viedokli par atbilstošāko risinājumu (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2009-85-01 19. punktu*).

Tomēr Satversmes tiesa ir kompetenta pārbaudīt, vai likumdevējs, ierobežojot personas pamattiesības, pienācīgi izvērtējis tādu alternatīvu līdzekļu esamību, kuri pamattiesības aizskartu mazāk (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2009-85-01 19. punktu*).

Ja izvirzīto leģitīmo mērķi var sasniegt ar tādiem līdzekļiem, kas personas tiesības ierobežo mazāk, bet vienlaikus prasa nesamērīgi lielu ieguldījumu no valsts un sabiedrības, tad nevar uzskatīt, ka valstij būtu pienākums šādu līdzekli izvēlēties.

19.3. Apstrīdētās normas pieņemšanas gaita dod pamatu secinājumam, ka Saeima ir pienācīgi izvērtējusi alternatīvas. Apstrīdētā norma pieņemta komercietību regulējuma reformas ietvaros, un šā regulējuma izstrādāšanai bija izveidota darba grupa, kā arī speciāla Saeimas Juridiskās komisijas apakškomisija. Likumprojekta pirmajā lasījumā tika apspriesta cita redakcija, tomēr debatēs Saeimas Juridiskajā komisijā un minētajā apakškomisijā secināts, ka tā nav atzīstama par piemērotāko līdzekli mērķa sasniegšanai.

Satversmes tiesa atzīst, ka ar apstrīdēto regulējumu ir ne vien nodrošinātas, ka manta, kas atlikusi pēc uzņēmējsabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, nepaliek bez īpašnieka, bet arī tas, ka uzņēmējsabiedrības dalībnieki paši ir ieinteresēti veikt sabiedrības likvidāciju un saņemt likvidācijas kvotu. Tādā veidā likumdevējs tiecies samazināt to uzņēmējsabiedrību skaitu, par kuru izslēgšanu no uzņēmumu reģistra jālemj valstij.

Citi līdzekļi, kas norādīti kā pamattiesības mazāk ierobežojoši, motivē uzņēmējsabiedrības dalībniekus nogaidīt, līdz valsts veic uzņēmējsabiedrības likvidāciju vai mantas sadali, nevis pašiem izlemt sabiedrības turpmāko likteni.

Uzņēmējsabiedrības likvidācija ikvienā gadījumā būtu papildu funkcija, kuras pildīšana prasītu valsts resursu būtisku ieguldījumu. Tā kā pārsvarā likvidācija attiektos uz fiktīvām un saimniecisko darbību neveicošām uzņēmējsabiedrībām, vienīgi retos gadījumos likvidācijas procesa izmaksas būtu iespējams segt no uzņēmējsabiedrības mantas. Turklāt Saeima pamatoti norāda, ka uzlikt valstij par pienākumu likvidēt vairāk nekā 23 486 subjektus, par kuriem to īpašnieki nav izrādījuši interesi, nebūtu bijis saprātīgi un līdz ar to arī samērīgi.

Līdzīgi apsvērumi attiecināmi arī uz priekšlikumu par to, lai mantu, kas palikusi pāri pēc uzņēmējsabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, nodotu dalībniekiem proporcionāli viņu ieguldītajai daļai. Arī šādā gadījumā būtu jāsadala tādu uzņēmējsabiedrību manta, kuras to īpašniekus vairs neinteresē, un šāda sadale būtu neefektīva. Saeima pamatoti norāda, ka šāda mehānisma izvēle būtu saistīta ar atlikušās mantas uzturēšanu nenoteiktu laiku un tās īpašnieku meklēšanu. Tādējādi arī šāda mehānisma izvēli nebūtu saprātīgi no valsts prasīt.

Nevar piekrist Pieteikuma iesniedzēja viedoklim, ka valstij bijis pienākums noteikt termiņu, kādā bijušie uzņēmējsabiedrības dalībnieki var pieteikties uz pāri palikušo mantu pēc uzņēmējsabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra. Spēkā stāšanās likumā jau bija ietverts triju gadu termiņš tādu darbību veikšanai, kas nepieciešamas, lai uzņēmējsabiedrības dalībnieks varētu saņemt uzņēmējsabiedrībai piederējušās mantas kompensāciju likvidācijas kvotas veidā. Papildu perioda noteikšana jau pēc šā termiņa notecējuma pagarinātu komercietību sistēmas reformas gaitu un novilcinātu tiesiskās sistēmas sakārtošanu.

Pieteikuma iesniedzējs arī apgalvo, ka uzņēmējsabiedrības, kurām bijušas parādsaistības, atradušās labvēlīgākā situācijā. Proti, tās tikušas likvidētas un noteiktos gadījumos to dalībnieki varējuši saņemt mantu, kas palikusi pēc visu kreditoru prasījumu apmierināšanas. Tomēr šāds regulējums ir vērsts uz kreditoru, nevis uzņēmējsabiedrības dalībnieku aizsardzību. Turklāt arī šajos gadījumos, ja uzņēmējsabiedrība pati nav izvirzījusi likvidatoru, manta, kas palikusi pēc prasījumu apmierināšanas, tiek atzīta par bezmantinieka mantu. Līdz

ar to var uzskatīt, ka Spēkā stāšanās likumā ir sistēmiski noregulēta kārtība, kādā gadījumā, kad dalībnieki nav izrādījuši nekādu interesi par uzņēmējsabiedrību, tai piederējusī manta atzīstama par bezmantinieka mantu. Parādsaistību pastāvēšana šo pieeju nemaina.

Tātad ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem leģitīmo mērķi nevarētu sasniegt tādā pašā kvalitātē un apstrīdētā norma atzīstama par nepieciešamu šā mērķa sasniegšanai.

20. Vērtējot sabiedrības ieguvumu pretstatā indivīda tiesību ierobežojumam, jāņem vērā tas, ka uzņēmējsabiedrības dalībnieki darbojas komerciesību sfērā. Saeima pamatoti norāda, ka šajā tiesību jomā nozīmīgs ir dispozitivitātes princips, kas prasa, lai pats dalībnieks aktīvi rīkojas un izpilda noteiktos pienākumus, kā arī izmanto paredzētās iespējas. Tādēļ, kaut arī normatīvais regulējums, kas noteica pārreģistrācijas pienākumu un tā neizpildes sekas, tika pieņemts pēc SIA „DAN LAT CAMPING” dibināšanas, arī šīs uzņēmējsabiedrības izpildinstitūciju locekļiem bija pienākums sekot līdzi normatīvo aktu izmaiņām un pildīt tajos noteiktos pienākumus.

Atbilstoši normatīvajam regulējumam personai bija iespēja uzņēmējsabiedrību pārreģistrēt un tās darbību turpināt vai arī uzņēmējsabiedrību likvidēt un saņemt likvidācijas kvotu. Spēkā stāšanās likuma 19. pants nosaka rīcību vienīgi ar tām uzņēmējsabiedrībām, kuras šo pienākumu nav izpildījušas. Tādējādi regulējums ir vērsts uz to, lai personas, kurām apstrīdētās normas piemērošana varētu radīt būtisku kaitējumu, pašas to būtu jau novērsušas.

Satversmes tiesa atzīst, ka likumā noteiktais triju gadu termiņš uzņēmējsabiedrības pārreģistrācijai vai likvidācijai bija saprātīgs, ievērojot to pienākumu slogu, kuri personai bija jāveic, lai apstrīdētā norma uz tai piederošo uzņēmējsabiedrību neattiektos. Personai bija vienīgi jāpiesaka uzņēmumu reģistrā lēmums vai nu par uzņēmējsabiedrības likvidācijas uzsākšanu, vai par tās ierakstīšanu komercreģistrā. Turklāt informācija par veicamajām darbībām bija plaši pieejama.

Ja apstrīdētā norma nebūtu pieņemta, valstij nāktos ieguldīt nesamērīgus resursus to uzņēmējsabiedrību likvidācijai, kuru īpašnieki par tām nav izrādījuši nekādu interesi. Turklāt ir pamats uzskatīt, ka, nepieņemot apstrīdēto normu vai

paredzot citu, uzņēmējiem labvēlīgāku regulējumu, valstij būtu jāuzņemas pienākums likvidēt daudz vairāk nekā 23 tūkstošus subjektus, kuru dibinātāji paši nebūtu veikuši uzņēmējsabiedrību likvidāciju.

Līdz ar to secināms, ka labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par kaitējumu, ko indivīdam rada apstrīdētā norma.

III

21. Saeima pauž uzskatu, ka Satversmes tiesai nav jurisdikcijas lemt par apstrīdētās normas atbilstību Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantam, jo jautājumi par šā līguma pārkāpumiem skatāmi tā 9. pantā noteiktajā kārtībā.

Turpretim Valsts kanceleja paudusi viedokli, ka Satversmes tiesa ir kompetenta vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Ieguldījumu aizsardzības līgumam, jo tā 9. panta jēga esot piešķirt privātpersonai tiesības vērsties pret valsti un tā neliedzot nacionālajām institūcijām, tajā skaitā Satversmes tiesai, izvērtēt valsts rīcības atbilstību uzņemtajām starptautiskajām saistībām.

Ieguldījumu aizsardzības līguma 9. pants „Strīdi starp līgumslēdzēju pusi un ieguldītāju” nosaka:

„(1) Ikviens strīds, kurš var izcelties starp vienas līgumslēdzējas puses ieguldītāju un otru līgumslēdzēju pusi saistībā ar ieguldījumu šīs otras līgumslēdzējas puses teritorijā, tiek apspriests starp pusēm.

(2) Ja strīdu starp vienas līgumslēdzējas puses ieguldītāju un otru līgumslēdzēju pusi nevar atrisināt trīs mēnešu laikā, ieguldītājs ir apveltīts ar tiesībām iesniegt lietu:

(a) Starptautiskajā ieguldījumu strīdu izskatīšanas centrā, kurš darbojas saskaņā ar 1965. gada 18. marta Vašingtonas Konvencijas par ieguldījumu strīdu izšķiršanu starp valstīm un citu valstu pilsoņiem, vai gadījumā, ja abas līgumslēdzējas puses nav šīs Konvencijas dalībnieces, tad

(b) to var iesniegt arbitram vai starptautiskajā *ad hoc* arbitrāžas tiesā saskaņā ar Apvienoto Nāciju Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas arbitrāžas noteikumiem. Strīda puses var rakstiski vienoties pārveidot šos noteikumus. Arbitrāžas spriedums būs galīgs un saistošs abām strīda pusēm.”

Satversmes tiesas kompetence vispārīgi ir noteikta Satversmes 85. pantā un Satversmes tiesas likuma 1. pantā, savukārt izsmelošs Satversmes tiesā izskatāmo lietu uzskaitījums ir ietverts Satversmes tiesas likuma 16. pantā.

Satversmes tiesas likuma 16. panta 6. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi. Pamatojoties uz šo normu, Satversmes tiesa jau iepriekš ir izskatījusi lietas par likumu atbilstību likumdevēja ratificētiem starptautiskiem līgumiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 21. oktobra spriedumu lietā 2002-05-010306, 2004. gada 7. jūlija spriedumu lietā Nr. 2004-01-06, 2004. gada 1. oktobra spriedumu lietā Nr. 2004-02-0106, 2005. gada 13. maija spriedumu lietā Nr. 2004-18-0106, 2006. gada 15. jūnija spriedumu lietā Nr. 2005-13-0106 un 2009. gada 30. oktobra spriedumu lietā Nr. 2009-04-06*).

Ieguldījumu aizsardzības līgumu Latvija ir ratificējusi ar Augstākās padomes 1992. gada 28. oktobra lēmumu „Par līguma starp Latvijas Republikas valdību un Dānijas Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu savstarpējo aizsardzību ratificēšanu”. Līdz ar to no Satversmes tiesas likuma 16. panta 6. punkta izriet Satversmes tiesas kompetence pārbaudīt, vai Latvijas nacionālo tiesību normas atbilst šim līgumam. Tas, ka starptautiskais līgums noteic institūciju, kas var izvērtēt, vai valsts ir izpildījusi līgumā uzņemtos pienākumus starptautisko tiesību izpratnē, nemaina Satversmes tiesas pienākumu izvērtēt Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību šim līgumam savas kompetences ietvaros.

Tomēr norādāms, ka Satversmes tiesas un Ieguldījumu aizsardzības līguma 9. pantā norādītās institūcijas – Starptautiskā ieguldījumu strīdu izskatīšanas centra (turpmāk – ICSID) – kompetence būtiski atšķiras. Satversmes tiesa var pārbaudīt vienīgi to, vai Ieguldījumu aizsardzības līgumam atbilst Latvijas tiesību norma, turklāt vienīgi konkrētajā lietā apstrīdētā norma. Satversmes tiesa nevar izskatīt ieguldījumu aizsardzības strīdu pēc būtības, proti, tā nevar izvērtēt, vai valsts Ieguldījumu aizsardzības līgumu nav pārkāpusi ar savu rīcību kopumā. Tāpat Satversmes tiesa nevar vērtēt apstrīdēto normu, vadoties vienīgi no Pieteikuma iesniedzēja faktiskās situācijas. Apstrīdētās normas atbilstība Ieguldījumu aizsardzības līgumam izvērtējama *in abstracto*.

Vērtējums par apstrīdētās normas atbilstību Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantam veicams, ievērojot minētās kompetences robežas.

22. Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pants „Ekspropriācija un kompensācija” nosaka:

„Abu līgumslēdzēju pušu ieguldītāju ieguldījumi netiks nacionalizēti, ekspropriēti vai pakļauti pasākumiem, kam ir līdzvērtīgas sekas nacionalizācijai vai ekspropriācijai (turpmāk tekstā – „ekspropriācija”) otras līgumslēdzēju puses teritorijā, izņemot ar sabiedrības interesēm saistītām vajadzībām un no ekspropriējošās puses iekšējās nepieciešamības, balstoties uz nediskriminējošiem nosacījumiem un sniedzot tūlītēju, atbilstošu un efektīvu kompensāciju. Šādai kompensācijai jālīdzinās atsavināmo ieguldījumu tirgus vērtībai, kas pastāvēja pirms ekspropriācijas veikšanas vai kāda pastāvēja brīdī, kad par to kļuva vispār zināms. Tā jāveic bez novilcināšanās, iekļaujot LIBORa procentus līdz maksājuma izdarīšanas dienai, jātiek realizētai konvertējamā valūtā un jābūt brīvi pārvedamai. Tam jābūt tiesiski pamatotam, lai sniegtu ieguldītājam tiesības nekavējoties izskatīt pret ieguldījumu veikto pasākumu tiesiskumu un to novērtējumu saskaņā ar principiem, kas minēti šajā pantā un atbilstoši ekspropriāciju veicošās līgumslēdzējas puses teritorijā spēkā esošai likumdošanai.”

Apstrīdētā norma nosaka rīcību ar mantu, kas palikusi pēc uzņēmēj sabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra. Pēc būtības tā nosaka rīcību ar uzņēmēj sabiedrības aktīviem, kas palikuši pēc tās izbeigšanās. Turklāt apstrīdētā norma attiecas uz visām Latvijas Republikā reģistrētajām uzņēmēj sabiedrībām neatkarīgi no tā, vai kapitāla daļu turētājs ir Latvijas vai ārvalstu ieguldītājs. Tādējādi apstrīdētā norma var attiekties arī uz Dānijas ieguldītājiem. Līdz ar to apstrīdētā norma ietilpst Ieguldījumu aizsardzības līguma regulējuma sfērā.

ICSID savā praksē ir norādījis, ka „ieguldījumu” raksturo četri kritēriji: finansiāls vai caur darbu veikts ieguldījums, projekta ilgums, ekonomiskais risks un ieguldījums valsts ekonomiskajā attīstībā (*sk. ICSID, Mitchell v. Congo, decision on annulment, 1 November 2006, case No. ARB/99/7, para. 27*). Šie

kritēriji ir savstarpēji cieši saistīti, un to pastāvēšana ir konstatējama vienīgi pēc rūpīgas faktisko apstākļu analīzes.

Apstrīdētās normas izvērtēšanas nolūkos Satversmes tiesai nav nepieciešams izšķirt, vai pats Pieteikuma iesniedzējs atzīstams par ieguldītāju Ieguldījumu aizsardzības līguma izpratnē. No Satversmes tiesas kompetences viedokļa konkrētās lietas faktiskie apstākļi nemaina apstrīdētās normas regulējuma ietvaru. Tas, ka Pieteikuma iesniedzējam piederēja SIA „DAN LAT CAMPING” kapitāla daļas, ļauj viņu *prima facie* uzskatīt par ieguldītāju un veido pietiekamu pamatu tam, lai Satversmes tiesa izskatītu viņa konstitucionālo sūdzību par apstrīdētās normas atbilstību Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantam.

23. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma atzīstama par pasākumu ar ekspropriācijai līdzvērtīgām sekām, jo tās rezultātā pēc SIA „DAN LAT CAMPING” izslēgšanas no uzņēmumu reģistra divdesmit trīs tūkstošu ASV dolāru ieguldījums kļuvis piekritis valstij.

Saeima noliedz, ka apstrīdētā norma būtu izraisījusi piespiedu atsavināšanu vai nacionalizāciju. Īpašumtiesību zaudējums šajā gadījumā esot vērtējams kā īpašuma izmantošanas kontroles pasākums, nevis kā īpašuma atņemšana.

Turpretim Valsts kanceleja pauž viedokli, ka apstrīdētās normas jēga bijusi atzīt mantu par valsts īpašumu, tādēļ tā novedot pie tiešas ekspropriācijas.

24. ICSID savā praksē, analizējot līdzīgas citu ieguldījumu aizsardzības līgumu normas, par ekspropriāciju atzinis plašu pasākumu loku. Piemēram, ekspropriāciju var radīt normatīvais regulējums, kas pats par sevi īpašumtiesības neatņem, bet liedz gūt peļņu no ieguldījuma [sk. *ICSID, Metalclad Corp. v. Mexico, award, 30 August 2000, case No. ARB(AF)/91/1*]. Juridiskajā literatūrā norādīts, ka par tiešu ekspropriāciju uzskata gadījumus, kad personai, kuru skar konkrētais pasākums, zūd īpašumtiesības, savukārt par netiešu ekspropriāciju tiek atzīti pasākumi, kas neietekmē personas īpašumtiesību statusu, tomēr liedz gūt labumu no ieguldījuma (sk. *R. Dolzer, C., Schreuer, Principles of International Investment Law, OUP, 2008, p.92*).

Vienlaikus ICSID ir norādījis, ka valsts regulējošās varas izmantošana, radot šķēršļus uzņēmējdarbībai vai nosakot pienākumu maksāt nodokļus vai kārtot citus maksājumus, pati par sevi nav ekspropriācija (*sk. ICSID, Telenor v. Hungary, award, 13 September 2006, case No. ARB/04/15, para. 64*). Valstij jābūt brīvai darboties plašākās sabiedrības interesēs, piemēram, aizsargājot vidi, mainot nodokļu režīmu, piešķirot vai pārtraucot valsts subsīdijas, palielinot vai samazinot izcenojumus, ieviešot ierobežojumus teritorijas plānojumā u.c. Saprātīgas šāda veida valsts regulējošās darbības nevarētu tikt īstenotas, ja uzņēmēji, kuru intereses arī šīm darbībām tiek skartas, vienmēr varētu prasīt kompensācijas izmaksu [*sk. ICSID, Feldman v. Mexico, award, 15 December 2002, case No. ARB(AF)/99/1, para. 103*].

Tāpat ICSID atzinis: lai noskaidrotu, vai valsts darbības atzīstamas par ekspropriāciju, jāsamēro divas savstarpēji pretrunīgas intereses, proti, apmērs, kādā izraudzītais līdzeklis ierobežo personas īpašumtiesības, jāizvērtē salīdzinājumā ar valsts pilnvarām regulēt savu politiku. Valstij ir tiesības pieņemt regulējumu, kas vērsts uz sociālu vai vispārējas labklājības mērķi. Šādā gadījumā valsts izraudzītais līdzeklis neradīs tās atbildību, ja vien valsts darbība nebūs acīmredzami nesamērīga ar to, kas nepieciešams mērķa sasniegšanai (*sk. ICSID, LG&E v. Argentina, decision on liability, 3 October 2006, case No. ARB/02/1, paras. 189 and 195*).

25. Spēkā stāšanās likuma 19. panta ceturrtā daļa paredz uzņēmējsabiedrības izslēgšanu no uzņēmumu reģistra, ar ko uzņēmējsabiedrība pēc būtības beidz pastāvēt. Turpretim apstrīdētā norma, nosakot, ka pāri palikusī manta pielīdzināma bezmantnieka mantai, regulē situāciju brīdī, kad uzņēmējsabiedrība vairs nepastāv un personai piederējušās kapitāla daļas jau ir zudušas.

Nedz uzņēmējsabiedrības izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, nedz apstrīdētās normas mērķis nav atņemt personai īpašumu vai ierobežot tās iespēju gūt labumu no sava ieguldījuma. Spēkā stāšanās likuma 19. pants regulē rīcību ar tām uzņēmējsabiedrībām, kuras līdz likumā noteiktajam termiņam nav veikušas pārreģistrāciju vai pieņēmušas lēmumu par likvidāciju. Šā regulējuma mērķis ir sakārtot komercietību sistēmu, izbeigt fiktīvu uzņēmējsabiedrību pastāvēšanu, aizsargāt kreditoru intereses, novērst tādu situāciju, ka mantai nav īpašnieka.

Līdz ar to normatīvais regulējums ir ieviests sabiedrības interešu nodrošināšanai un valsts ir izmantojusi savas tiesības noregulēt sabiedrībai svarīgus jautājumus.

Turklāt Spēkā stāšanās likuma 19. pants attiecas vienīgi uz tām uzņēmējsabiedrībām, kuras nav izpildījušas likumā noteikto pienākumu noteiktā termiņā pieņemt lēmumu par pārreģistrāciju vai likvidāciju. Līdz ar to persona varēja parūpēties par to, lai sev piederošās kapitāla daļas nezaudētu un uzņēmējsabiedrībai piederējusī manta nekļūtu par bezmantinieka mantu. Uzņēmēji, kurus interesēja savas kapitāla daļas, attiecīgās sekas arī novērsa.

Valsts, izmantojot savu regulējošo varu, izveidoja nediskriminējošu regulējumu, kas attiecās uz visiem uzņēmējiem, un tieši no personas rīcības bija atkarīgs tas, vai šis regulējums būs attiecināms uz tai piederošo uzņēmējsabiedrību. Tādējādi var uzskatīt, ka gadījumā, kad apstrīdētā norma attiecināta uz personai piederējušo uzņēmējsabiedrību, persona pati tam ar savām konkludentajām darbībām piekritusi.

Līdz ar to, pieņemot apstrīdēto normu, valsts ir izmantojusi savas tiesības sabiedrības interešu nodrošināšanai noregulēt kādu jautājumu. Apstrīdētās normas izvērtēšanas nolūkos Satversmes tiesai nav nepieciešams izšķirt, vai konkrētajā gadījumā attiecīgā regulējuma pieņemšana neizraisa tiešu vai netiešu ieguldījuma ekspropriāciju, vēl jo vairāk, ja ņem vērā arī ieguldījumu aizsardzības tribunālu atšķirīgo praksi šajā jautājumā (*sk. Azurix Corp. v. Argentina, award, 14 July 2006, case No. ARB/01/12, para. 309*). Bez tam Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pants ieguldījumu ekspropriāciju neaizliedz, bet tikai definē nosacījumus, ar kādiem tā veicama. Pat ja apstrīdētā norma patiešām izraisa ieguldījumu ekspropriāciju, tāpēc vien tā nenonāk pretrunā ar Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantu.

26. Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pants noteic, ka ieguldījumi netiks ekspropriēti, izņemot gadījumus, kad ekspropriācija tiek veikta:

- 1) ar sabiedrības interesēm saistītām vajadzībām un pamatojoties uz ekspropriējošās puses iekšējo nepieciešamību;
- 2) balstoties uz nediskriminējošiem nosacījumiem un
- 3) sniedzot tūlītēju, atbilstošu un efektīvu kompensāciju.

Turpmākais Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. panta teksts attiecas uz kompensācijas izmaksas procesuālajiem un materiālajiem aspektiem.

Tas, ka apstrīdētā norma pieņemta sabiedrības interesēs un nav diskriminējoša, secināts jau šā sprieduma iepriekšējos punktos.

Nav noliedzams, ka apstrīdētā norma pati par sevi nekādu kompensāciju neparedz, bet nosaka vien to, ka manta, kas piederējusi uzņēmējsabiedrībai un palikusi pēc tās izslēgšanas no uzņēmumu reģistra, pielīdzināma bezmantinieka mantai.

Tomēr nekas no apstrīdētajā normā teiktā nav interpretējams tādējādi, ka tas ierobežotu personas tiesības uz kompensāciju, kas izriet no Ieguldījumu aizsardzības līguma. Apstrīdētā norma kompensācijas izmaksu neregulē, bet arī neizslēdz gadījumos, kad personai tiesības uz to varētu rasties.

Līdz ar to apstrīdētā norma nav pretrunā ar Ieguldījumu aizsardzības līguma 5. pantu.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

n o s p r i e d a:

atzīt Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likuma 19. panta piekto daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam un Līguma starp Latvijas Republikas valdību un Dānijas Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību 5. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris